

АСПЕКТИ ГРУПУВАННЯ СТАТЕЙ БУХГАЛТЕРСЬКОГО БАЛАНСУ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ КЛІЄНТА БАНКУ

Б.Н. Губар, доц.,

Черкаська філія Української академії банківської справи

У взаємовідносинах між банком і клієнтом з приводу кредитування завжди існувала проблема визначення реальної кредитоспроможності отримувача кредиту. Визначення кредитоспроможності клієнта здійснюється шляхом виконання аналізу його фінансового стану.

За останні роки впровадження національних стандартів бухгалтерського обліку методики виконання аналізу фінансового стану суб'єктів господарювання були значно вдосконалені. Над цією проблемою працюють багато наукових закладів і окремих авторів як в Україні, так і за кордоном.

З метою організації поглибленого фінансового аналізу діяльності підприємств автор пропонує розглядати економічну суть бухгалтерського балансу з нижченаведених позицій.

Баланс – головний документ фінансової звітності, який відображає фінансовий стан підприємства як на звітну дату, так і в динаміці.

Звітна дата – це момент часу, на який фіксується стан даних по показниках, і як правило відповідає 00 годин 00 хвилин першого числа місяця наступного за звітним.

Дані по статтях в балансі відображаються на початок року і на кінець звітного періоду.

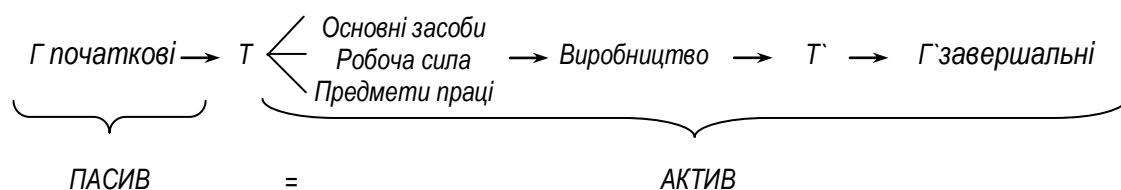
Для виконання аналізу фінансового стану підприємства необхідно вміти читати баланс, тобто конкретно володіти знанням його економічної суті.

У зв'язку з цим автор пропонує в цій статті розглянути економічну суть балансу з позицій економічної теорії.

Баланс – це таблиця, яка складається з двох частин – активу і пасиву. З латинської мови “актив” перекладається як “дійовий”, а “пасив” – “недійовий”. Таку назву частин балансу можна довести, як що за модель побудови балансу визначити формулу розширеного відтворення:

$$Г - Т - \text{Виробництво} - Т' - Г'$$

Модель розширеного відтворення водночас є формулою господарчо-виробничо-фінансового обороту від грошей вкладених (початкових) до грошей отриманих (завершальних) внаслідок операційної або інвестиційної діяльності:

Тобто в балансі суб'єкта господарювання відображено всі п'ять стадій господарчого обороту і його можна відобразити таким чином (табл. 1):

Таблиця 1

ПАСИВ	АКТИВ
Гпочаткові – перша стадія – мобілізований суб'єктом господарювання і вкладений у формування активів початковий (базисний) фінансовий капітал, як власний, так і залучений (рядки балансу з 300 по 630)	→ Т – друга стадія – рядки балансу з 010 по 110. → Виробництво – третя стадія – рядок балансу 120 – незавершене виробництво → Т – четверта стадія – рядки балансу (з 130 по 220) + 250, 270; → Г завершальні – п'ята стадія – рядки балансу 230+240
Баланс (рядок 640)	Баланс (рядок 280)

Такий розподіл у балансі етапів господарчого обороту доводить, що:

- 1) пасив (недійовий) – тому, що в цій частині балансу відображено (довідково) по яких статтях і скільки мобілізовано суб'єктом господарювання джерел коштів і вкладено у формування майна по активу балансу. Тобто у пасиві зафіксовано факт мобілізації і витрачання джерел коштів, який відбувся на момент складання балансу (звітну дату), і зворотна дія вже неможлива. Це перший етап господарчого обороту;
- 2) актив (дійовий) – тому, що в цій частині балансу відображено майно (реальне багатство – реальний капітал) підприємства на всіх останніх чотирьох етапах господарчого обороту – тобто його спроможність на момент складання балансу перетворюватися у нові гроші;
- 3) обов'язкове рівняння у вартісному виразі між пасивом і активом (по валюті балансу) тому, що майна (реального, активного капіталу) – активів, повинно бути на суму вкладених у його формування джерел коштів (фінансового, пасивного капіталу) – пасивів;
- 4) грошові кошти доцільно розрізняти:
 - гроші, використані як джерела коштів на фінансування – на першій стадії господарського обороту;
 - гроші – як наявне майно – кошти на рахунках, в касі і т.д., як розрахунковий інструмент по зобов'язаннях та по утворенню прибутку – на завершальній стадії господарського обороту;
- 5) всі пасиви і активи задіяні в єдиному господарчому обороті;
- б) актив – це реальний капітал, вартість, яка приносить додаткову вартість. Пасив – це джерела коштів, мобілізовані і вкладені капітали, за рахунок яких створено реальний, активний капітал.

Суть балансу у тому, що кожний вид майна по активу повинен утворюватися за рахунок передбачених для цього конкретних джерел коштів по пасиву. Але це можливо на підприємствах, які стабільно випускають якийсь один вид продукції і облік якого потребує незначної кількості і видів облікових операцій.

На підприємствах з великим асортиментом продукції, робіт, послуг класичний баланс був би дуже громіздким документом. Тому існуюча система обліку об'єднує однакові операції для відображення їх у балансі по окремих статтях, а спорідненні статті групуються у відповідні розділи, визначені за якимось конкретним критерієм, ознакою, принципом, напрямком тощо.

Згідно з П(С)БО 2 офіційне групування статей по активу і пасиву (першого з моменту переходу на нові державні стандарти бухгалтерського обліку в Україні) балансу передбачається по таких розділах (табл. 2):

Таблиця 2

АКТИВ	ПАСИВ
I. Необоротні активи	I. Власний капітал
II. Оборотні активи	II. Забезпечення наступних витрат і платежів
III. Витрати майбутніх періодів	III. Довгострокові зобов'язання.
	IV. Поточні зобов'язання
	V. Доходи майбутніх періодів
БАЛАНС	БАЛАНС

З наведених даних видно, що один конкретний критерій групування розділів і по активу і по пасиву визначити неможливо. Групування розділів має комбінований характер і по активу і по пасиву. Назва першого розділу активу – необоротні активи – взагалі нонсенс. Бо, якщо майно не обертається, то воно не може бути активом. Тобто перше слово заперечує смисл другого.

Для розкриття економічної суті балансу необхідно також дослідити принципи і напрямки групування його статей по активу і пасиву за розділами крім офіційного.

Для цього необхідно визначити такі зв'язки між активами і пасивами в процесі обертання коштів:

- 1) активний, реальний капітал, в тому числі і додаткова вартість, створюється за рахунок джерел коштів, мобілізованих по даних пасиву в процесі одного господарчого обороту:

$$(G - T - \text{Виробництво} - T' - G');$$

- 2) пасиви – розрахунки по боргових зобов'язаннях суб'єкта господарювання і формування джерел його власних коштів (по даних П(С)БО 2,5; різного виду пасивних капіталів, фондів), виконуються за рахунок майна (реального активного капіталу) в процесі наступного господарчого обороту ($G' - T' - \text{Виробництво} - T'' - G''$). Тобто гроші, в які майно перетворене на завершальній стадії попереднього господарчого обороту (G' оновлені), в наступному господарчому обороті виконують функцію джерел коштів (початкового капіталу) – G'' початкові.

Цей процес господарчо-виробничо-фінансового обороту відбувається постійно, безперервно. Але залежно від різних видів активів і пасивів – з різною тривалістю у часі:

- по активах (майну, реальному капіталу) і пасивах, які задіяні в операційній (основній) діяльності, господарчо-виробничо-фінансовий оборот відбувається протягом одного операційного циклу, як правило, по декілька разів протягом року;
- по активах і пасивах, які створені внаслідок інвестиційної діяльності, цей оборот відбувається протягом багатьох операційних циклів, як правило, протягом років.

Тому, крім офіційного групування активів на три розділи, доцільно групувати статті активу балансу за такими критеріями:

I. За видами діяльності суб'єкта господарювання (або видами мобільності майна):

- 1) немобільні активи – створені внаслідок інвестиційної діяльності (НА) – I розділ офіційного групування;
- 2) мобільні активи – створені внаслідок операційної діяльності (МА) – II та III розділи офіційного групування.

II. Залежно від тривалості одного господарчого виробничо-фінансового обороту ($G - T - \text{Виробництво} - T^ - G^*$), майно по активу балансу доцільно розподілити на групи:*

- 1) майно у сповільненому господарчому обороті (МСГО) – I розділ офіційного групування активів, строк повного господарчого обороту більше одного операційного циклу, одного року;
- 2) майно в прискореному господарчому обороті (МПГО) – II та III розділи офіційного групування активів, строк повного обертання якого відбувається протягом одного операційного циклу.

III. За ступенем ліквідності – спроможністю перетворюватися у нові гроші у часі:

- 1) найбільш ліквідні активи – майно на завершальному етапі господарчого обороту, яким підприємство має можливість негайно розрахуватися по своїх боргах, відображено в рядках 220, 230, 240 (A1);
- 2) активи, що швидко реалізуються – майно, яке перетворюється у нові гроші найближчим часом, дебіторська заборгованість підприємства відображена в рядках балансу з 150 по 210 (A2);
- 3) активи, що реалізуються повільно – майно, яке перетворюється у нові гроші протягом одного операційного циклу, відображено в рядках балансу з 100 по 140 плюс рядки 250 та 270 (A3).
- 4) активи, що важко реалізуються – майно у сповільненому господарчому обороті, яке перетворюється у нові гроші протягом років, відображено у I розділі активу, рядки з 010 по 070 (A4).

Особливу увагу треба приділити групуванню оборотних активів підприємства – мобільного майна, яке повний господарчий оборот виконує протягом одного операційного циклу за такими групами:

- 1) за функціональною роллю у процесі виробництва:

- оборотні фонди (виробничі запаси, тварини на вирощуванні та відгодівлі; незавершене виробництво; витрати майбутніх періодів) (рядки з 100 по 120+270);
- фонди обігу (готова продукція, товари, дебіторська заборгованість, поточні фінансові інвестиції; кошти на рахунках; інші оборотні активи) (рядки з 150 по 250);

2) за необхідністю планування, контролю і управління:

- нормовані оборотні активи – по яких обов’язково необхідно розраховувати норматив – мінімальну потребу для забезпечення безперервного процесу виробництва на період між поставками, це запаси та витрати майбутніх періодів (відображені в рядках балансу з 100 по 140 + рядок 270).
- ненормовані оборотні активи – по яких немає потреби або можливості розрахувати норматив (рядки балансу з 150 по 250);

3) за матеріально-речовою формою:

- предмети праці (сировина, матеріали, напівфабрикати, паливо) (рядки балансу з 100 по 120);
- готова продукція і товари (рядки балансу 130, 140);
- кошти в розрахунках – дебіторська заборгованість та інші оборотні активи (рядки балансу з 150 по 210+рядок 250);
- поточні фінансові інвестиції – цінні папери, призначені до реалізації протягом року (рядок 220);
- грошові кошти (рядки 230, 240).

Джерела коштів по пасиву балансу доцільно, крім офіційного групування, поділяти на такі групи відповідно до належності їх підприємству:

1) джерела власних коштів (*ДВК*) – власний капітал – частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов’язань (П(С)БО2), відображено в балансі у розділах Пасиву I+II+V.

2) джерела залучених коштів (*ДЗК*) – зобов’язання підприємства по боргах – заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди (П(С)БО2), відображено в III і IV розділах пасиву.

Власні кошти – належать підприємству, постійно знаходяться в його господарчому обороті, їх треба зберігати (нікому не віддавати) і примножувати, мають спроможність зменшуватися через збитки.

Залучені кошти – не належать підприємству, тимчасово залучені в господарчий оборот, які обов’язково треба повернути їх власникам в повній сумі у визначений час, за користування якими треба сплатити певну плату.

Правило побудови балансу передбачає, щоб відповідні види активів (майна) утворювалися за рахунок відповідних джерел коштів, відображених у пасиві балансу.

Джерела залучених коштів у балансі чітко розподілені:

- за рахунок довгострокових зобов'язань (ДЗ – IIIр пасиву) формуються немобільні (необоротні) активи (НА) – майно у сповільненому господарчому обороті (МСГО), за офіційним групуванням – це I розділ активу балансу;
- за рахунок поточних (короткострокових) зобов'язань (ПКЗ – IV р пасиву) формуються мобільні активи (МА) – майно в прискореному господарчому обороті (МПГО), яке за офіційним групуванням відображено у II і III розділах Активу балансу.

Щодо джерел власних коштів (ДВК), то за існуючої методики розраховується тільки їх частка, необхідна для формування майна – оборотних (мобільних) активів (МА) – джерела власних оборотних коштів (ДВОК) (деякі автори називають їх робочим капіталом) за формулою:

$$ДВОК = IIр. + IIIр. \text{ активу} - IVр. \text{ пасиву}.$$

Щодо останньої частки джерел власних коштів (ДВК), яка зостається після відрахування з неї джерел власних оборотних коштів (ДВОК) або (РА), в існуючих нормативних документах і підручниках нічого не сказано.

Проте вона існує і її необхідно розраховувати, бо за її рахунок формуються немобільні (необоротні) активи (НА) – майно, створено внаслідок інвестиційної діяльності і знаходиться у сповільненому господарчому обороті (МСГО), за офіційного групування – I розділ активу.

I то є джерела інвестиційних власних коштів (ДІВК) – інвестиційний власний капітал.

Розрахувати його можна за формулами:

$$ДІВК = I \text{ розділ активу} - III \text{ розділ пасиву},$$

або при наявності розрахованої суми джерел власних оборотних коштів (ДВОК):

$$ДІВК = ДВК - ДВОК$$

Тобто з вищенаведеного можна зробити висновок, що у складі офіційного балансу, з точки зору забезпечення окремих видів майна по активу відповідними джерелами коштів пасиву, вимальовуються два баланси.

I. Немобільні (необоротні) активи = ДІВК + ДЗ, або

I розділ активу = ДІВК + III розділ Пасиву

II. Оборотні активи + Витрати майбутніх періодів = ДВОК + ПКЗ, або

II+IIIр. активу = ДВОК + IVрозділ пасиву

Відповідно до запропонованого неофіційного групування майна – активів і пасивів – ці баланси матимуть такий вигляд:

$$\begin{array}{r} МСГО(НА) = ДІВК + ДЗ \\ + \\ МПГО(МА) = ДВОК + ПКЗ \\ \hline МАЙНО = ДВК + Зобов'язання \end{array}$$

або: АКТИВ = ПАСИВ

Тобто за строками обороту доцільно розподіляти:

а) пасивний капітал на групи:

$ДІВК + ДЗ$ – довгостроковий пасивний капітал (інвестовані пасиви).

$ДВОК + ПКЗ$ – короткостроковий пасивний капітал (операційні пасиви);

б) активний капітал на групи:

$МСГО (НА)$ – довгостроковий активний (реальний) капітал (інвестовані активи).

$МПГО (МА)$ – короткостроковий активний капітал (операційні активи).

Для забезпечення стабільної ліквідності та платоспроможності підприємству необхідно при формуванні активів і пасивів балансу дотримуватися “золотого правила фінансування”, суть якого полягає в тому, щоб суми і строки формування джерел коштів, мобілізованих по пасиву, співпадали із сумами і строками перетворення майна у нові гроші по активу балансу. Тому на практиці застосування золотого правила фінансування доцільно користуватися по вищезгаданих двох балансах двома умовами (4, с. 116-117):

$$1) \frac{\text{Довгостроюві активи}}{\text{Довгостроюві пасиви}} \leq 1.0 \geq \frac{МСГО(НА)}{ДІВК + ДЗ};$$

$$2) \frac{\text{Короткостроюві активи}}{\text{Короткостроюві пасиви}} \geq 1.0 \leq \frac{МПГО(МА)}{ДВОК + ПКЗ}.$$

З точки зору ліквідності балансу, з метою дотримання “золотого правила фінансування” доцільно виконати, як і по ліквідних активах, групування пасивів по строках їх залучення на такі групи:

1. Негайні пасиви – ($П_1$) – рядки балансу 550, 560, 580, 600.

2. Короткострокові пасиви – ($П_2$) – рядки балансу з 500 по 530;

3. Середньострокові пасиви – ($П_3$) – $II + III_{р.Акт} - IV_{р.Пас.} = ДВОК$

4. Довгострокові пасиви – ($П_4$) – $ДІВК - ДВОК + III_{р.Пас.} = ДІВК + ДЗ$ (р.480).

Це групування дає можливість скласти таблицю за параметрами нормального фінансового стану (табл. 3).

Таблиця 3

АКТИВ			ПАСИВ	
A_1	Найбільш ліквідні активи рядки 220, 230, 240	\geq	$П_1$	Негайні пасиви – рядки 550, 560, 580, 600
A_2	Активи, що швидко реалізуються – рядки з 150 по 210	\geq	$П_2$	Короткострокові пасиви – рядки 500-530, 540, 570, 590, 610
A_3	Активи, що реалізуються повільно – рядки 100-140+250+270	\leq	$П_3$	ДВОК
A_4	Активи, що важко реалізуються – рядки з 010 по 070	\leq	$П_4$	ДІВК + ДЗ(р.480)
БАЛАНС			БАЛАНС	

За наявності цієї інформації банкір має змогу визначити зміни стану незалежності або залежності у конкретних сферах діяльності клієнта, виконавши наступні розрахунки.

Нормативи “золотого” правила фінансування і запропонованої ліквідності балансу можна широко використовувати при контролі банків за фінансовим станом клієнтів – суб’єктів господарювання.

Запропоноване групування статей активів і пасивів балансу надає банкірам можливість виконувати більш поглиблений аналіз динаміки змін фінансового стану клієнта.

Крім передбачених (Положенням про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями, затверджених Постановами Правління НБУ 06.07.2000 р. № 279 та 19.03.2003 р. № 119) показників ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості, рентабельності клієнта, групування активів по видах мобільності і строках господарчого обороту дає змогу розраховувати коефіцієнт мобільності активів (*КМА*):

$$KMA = \frac{MA}{\text{активи}} = \frac{МПГО}{\text{активи}}.$$

Цей коефіцієнт характеризує яку частку в загальній сумі майна займають мобільні активи у прискореному господарчому обороті, який відбувається протягом операційного циклу. Моніторинг динаміки змін даних цього коефіцієнта дає можливість відслідковувати банкам тенденцію позитивних або негативних змін фінансового стану клієнта. Збільшення даних по цьому коефіцієнту свідчить про збільшення частки майна (в його загальній сумі), яке перетворюється у нові гроші протягом операційного циклу, тобто про проведену роботу клієнтом по поліпшенню свого фінансового стану. Зменшення коефіцієнта мобільності активів свідчить про іммобілізацію коштів по формуванню майна в прискореному господарчому обороті (*МПГО*) у майно у сповільненому господарчому обороті (*МСГО*) – тобто про уповільнення перетворення майна у нові гроші.

Групування пасивів балансу клієнта залежно від належності їх суб’єкту господарювання дає можливість розраховувати показники:

- коефіцієнт незалежності (*Кн*), як відношення джерел власних коштів підприємства (*ДВК*) до валюти балансу (*А*):

$$K_n = \frac{ДВК}{A}.$$

Цей коефіцієнт характеризує, яка частка майна (активів) створена за рахунок джерел власних коштів. Нормальним вважається такий фінансовий стан, при якому цей коефіцієнт не менший 0,5.

- коефіцієнт залежності (*Кз*), як відношення джерел залучених коштів (*ДЗК*), зобов’язань по боргах (*Зб*) підприємства до валюти балансу (*А*):

$$K_z = \frac{ДЗК}{A}, \quad \text{або} \quad K_z = \frac{Зб}{A},$$

характеризує яка частка майна клієнта створена за рахунок джерел залучених коштів. Нормальним вважається такий фінансовий стан, при якому цей коефіцієнт не більший 0,5.

Сума даних по коефіцієнтах в залежності і незалежності повинна дорівнювати 1,0.

$$K_n + K_z = 1,0.$$

Доцільно розподіляти пасиви (П) – джерела коштів підприємства на групи: джерела власних коштів (ДВК) і джерела залучених коштів (ДЗК), а їх – відповідно на підгрупи:

а) джерела інвестиційних власних коштів (ДІВК) і джерела власних оборотних коштів (ДВОК):

$$ДВК = ДІВК + ДВОК;$$

б) джерела довгостроково залучених коштів (ДЗ) і джерела залучених поточних коштів на короткий строк (ПКЗ):

$$ДЗК = ДЗ + ПКЗ.$$

Цей розподіл пасивів, при визначенні двох балансів за видами господарчого обороту, дає змогу банкірам поглибити аналіз динаміки стану незалежності (або залежності) клієнта, шляхом виконання аналізу забезпечення окремих видів майна відповідними джерелами коштів.

№ пор.	Актив	На початок року	На кінець періоду	№ пор.	Пасив	На початок року	На кінець періоду
1	Майно у сповільненому господарчому обороті (МСГО), або немобільні активи (НА)	300	460	1	Джерела власних інвестиційних коштів (ДІВК)	240	280
				2	Довгострокові зобов'язання (ДЗ)	60	180
I	Баланс	300	460	I	Баланс	300	460
1	Майно у прискореному господарському обороті (МПГО) або мобільні активи (МА)	500	520	1	Джерела власних оборотних коштів (ДВОК)	290	340
				2	Поточні короткострокові зобов'язання (ПКЗ)	210	180
II	Баланс	500	520	II	Баланс	500	520
	Всього активи	800	980		Всього пасиви	800	980

За наявності цієї інформації банкір має змогу визначити зміни стану залежності або незалежності у конкретних сферах діяльності клієнта, виконавши такі аналітичні розрахунки:

№ пор.	Види діяльності і коефіцієнтів	На початок року	На кінець звітного періоду	(+;-) відхилення
<i>I. Інвестиційна діяльність</i>				
1	Коефіцієнт забезпечення немобільних активів (НА) джерелами інвестиційних власних коштів (ДІВК) – К _{на}	0,800	0,609	-0,191

№ пор.	Види діяльності і коефіцієнтів	На початок року	На кінець звітного періоду	(+;-) відхилення
	$K_{нна} = \frac{ДВК}{НА(МСГО)}; \frac{240}{300}; \frac{280}{460}$			
2	Коефіцієнт забезпечення немобільних активів (НА) джерелами довгострокових залучених коштів (ДЗ) $K_{зна} = \frac{ДЗ}{НА(МСГО)}; \frac{60}{300}; \frac{180}{460}$	0,200	0,391	+0,191
Разом		1,0	1,0	x
<i>II. Операційна діяльність</i>				
1	Коефіцієнт забезпечення мобільних активів (МА) джерелами власних оборотних коштів (ДВОК) – $K_{нма}$ $K_{нма} = \frac{ДВОК}{МА}; \frac{290}{500}; \frac{340}{520}$	0,580	0,654	+0,074
2	Коефіцієнт забезпечення мобільних активів (МА) джерелами залучених короткострокових зобов'язань (ПКЗ) – $K_{зма}$ $K_{зма} = \frac{ПКЗ}{МА}; \frac{210}{500}; \frac{180}{520}$	0,420	0,346	-0,074
Разом		1,0	1,0	x
<i>III. Загальна діяльність за даними балансу</i>				
1	Коефіцієнт незалежності (K_n) $K_n = \frac{ДВК}{А}; \frac{530}{800}; \frac{620}{980}$	0,662	0,633	-0,029
2	Коефіцієнт залежності (K_z) $K_z = \frac{ДЗК}{А}; \frac{270}{800}; \frac{360}{980}$	0,338	0,367	+0,029
Разом		1,0	1,0	x

Дані таблиці свідчать, що і на початок року і на звітну дату коефіцієнт незалежності був у межах нормативу: $0,662 > 0,633 > 0,5$.

Але за видами діяльності мала місце іммобілізація джерел коштів (пасивів) з операційної діяльності в інвестиційну, тому що частка забезпечення джерелами коштів майна – немобільних активів – зросла більш швидкими темпами ніж майна – мобільних активів. І в першу чергу це відбулося за рахунок довгострокових залучених коштів (ДЗ) клієнта. Це свідчить про незначне погіршення фінансового стану підприємства, тобто про підвищення ризику взаємовідносин банку з клієнтом. Якщо ця тенденція в наступній динаміці наростатиме, то банку слід збільшити вимоги до клієнта щодо кредитування.

Викладена у статті пропозиція розглядати економічну суть балансу суб'єкта господарювання з позиції економічної теорії обороту коштів і майна

(пасивів і активів) дає можливість виконувати контроль за фінансовим станом клієнта на сучасному рівні.

Список літератури

1. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку 1-5, 8-16.
2. Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями. Затверджене Постановою Правління НБУ від 06.07.2000 р. № 279 та зміни до нього, затверджені Постановою Правління НБУ від 19.03.2003 р. № 119.
3. Лахтінова Л.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання. Монографія. – К.: КНЕУ, 2001. – 387 с.
4. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємства. – К.: КНЕУ, 2000.

Губар, Б. Н. Аспекти групування статей бухгалтерського балансу та визначення фінансового стану клієнта банку [Текст] / Б. Н. Губар // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць. – Суми, 2004. - Т. 11. – С. 274-286